

**ИНДЕКС НА ТЪРГОВСКОТО И
АДМИНИСТРАТИВНО
ПРАВРАЗДАВАНЕ
2010**



54 Iskar Str., 1000 Sofia, Bulgaria
phone/fax: [+ 359 2] 983 60 56
phone/fax: [+ 359 2] 986 90 75
e-mail: headoffice@aresearch.org

<http://www.aresearch.org>

Фондация „Америка за България“ подпомага израстването и укрепването на динамична пазарна икономика и демократично общество в България и подкрепя страната в постигане на пълния ѝ потенциал на успешна и модерна европейска нация. Основана през 2008 година, фондацията е наследник на Българо-американския инвестиционен фонд, създаден от правителството на САЩ чрез Американската агенция за международно развитие. Грантовете, които фондация „Америка за България“ предоставя, продължават отношенията на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и България.

Индексът на търговското и административно правораздаване 2010 е изготвен със съдействието на Фондация „Америка за България“. Всички констатации, изводи и препоръки са изцяло на екипа на БИПИ и не обвързват по никакъв начин Фондация „Америка за България“.



AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION

Фондация Америка за България

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Характеристики на изследването.....	3
2. Профил на изследваните групи.....	4
2.1. Фирми, които не са имали правен проблем.....	4
2.2. Фирми, които са имали правен проблем, но не са водили дела.....	4
2.3. Фирми, които са имали правен проблем и са водили дела.....	4
3. Типове правни проблеми на бизнеса.....	6
4. Ход на съдебния процес.....	8
4.1. Призоваване.....	8
4.2. Размяна на книжа и информация.....	9
4.3. Електронни услуги.....	10
4.4. Отношение на длъжностните и служебни лица.....	11
4.5. Бързина на процеса.....	12
4.6. Доказателства, експертизи.....	15
4.7. Формализъм, нередности, непредвидени изисквания.....	16
4.8. Оценка на компетентността на съда и резултатите от съдебния процес.....	19
4.9. Разходи за съдебния процес.....	24
4.10. Психологически аспекти на процеса.....	26
5. Правно обслужване на фирмите.....	27
6. Причини за въздържане от иск.....	28
7. Популярност на способите за извънсъдебно разрешаване на спорове.....	29
7.1. Медиация.....	29
7.2. Арбитраж.....	30
8. Индекс на търговското и административно правораздаване.....	32

1. Характеристики на изследването

Настоящото изследване е проведено от социологическа агенция Алфа Рисърч по поръчка на Български институт за правни инициативи и е финансирано от фондация «Америка за България».

Целта на проекта е да изследва степента на удовлетвореност на ползвателите на съда от хода на съдебния процес при гражданските и административни дела. Освен анализ на различните фактори и причини за неудовлетвореност/респективно удовлетвореност, изследването имаше за цел да конструира индекс на търговското и административно правораздаване, който да проследява работата на съда чрез обобщена оценка, която илюстрира в синтезиран вид нивото на удовлетвореност на ползвателите и позволява сравнимост във времето.

За целите на изследването са проведени интервюта с представители на фирми. Предварително условия на проекта беше респондентите да заемат ръководни позиции и да са запознати с хода и спецификата на делата, водени от фирмите, в които те са ангажирани. За реализация на изследването са използвани преки стандартизирани интервюта и он-лайн интервюта чрез системата AROS (Alpha Research Online Survey).

Извадката от фирми включваше:

- a. 160 фирми, които не са имали правен проблем,
- b. 200 фирми, които са имали правен проблем, но не са водили дела,
- c. 300 фирми, които са имали правен проблем и са водили дела

Изследването на тези групи беше важно, за да се очертае профила им, мотивите за водене/респективно въздържане от дело и цялостния ход на съдебния процес.

Интервютата с фирми са проведени в периода 1-31 Юли 2010 г.

2. Профил на изследваните групи

2.1. Фирми, които не са имали правен проблем

Най-често това са малки, дори микро фирми, работещи в областта на търговията или услугите, малки производства. Заетите лица в тези фирми са под 9 души (64%) или от 10 до 49 души (24%). Представителите на тези фирми често са склонни да разчитат на близки и познати за юридически консултации (25%) или да търсят адвокат или кантора едва когато възникне нужда (29%). Все пак трябва да отбележим, че половината от фирмите в тази група имат назначен юрист, абонамент с адвокат или кантора, към които се обръщат при нужда или кантора, на която могат да разчитат.

2.2. Фирми, които са имали правен проблем, но не са водили дела

Най-често това са малки и средни фирми. Те също работят предимно в сферата на търговия и услуги, но сред тях има значителен дял компании от сектор промишленост (18%). В сравнение с първата група тези фирми имат по-голям брой заети и по-висок оборот. За тях много често логиката е по-добре да преживят загубите, отколкото да се впускат в дълъг, мъчителен и скъп съдебен процес. От гледна точка на правното обслужване те много приличат на първата група, но все пак при тях делът на абонаментното обслужване или наличието на кантора, с която фирмата разполага е по-висок.

2.3. Фирми, които са имали правен проблем и са водили дела

В тази категория по-често попадат големи фирми, имащи по-голям брой заети и по-голям оборот, по усложнени взаимоотношения със своите клиенти и партньори. Тези фирми работят по-често в сферата на промишлеността и строителството. Техният оборот е значително по-висок в сравнение с оборота на останалите две групи. Те имат по-усложнена правна и организационна структура, а много често (в над две трети от случаите) собственика на капитала и мениджмънта не съвпадат. Фирмите от тази група обикновено имат нает юрисконсулт или външно правно обслужване. Те почти не разчитат на случайни консултации с познати или допитвания в интернет.

Вид на фирмата по форма на регистрация	Неводил дело (%)	Водил дело (%)	Нямал правен спор (%)	ОБЩО (%)
Едноличен търговец	30,8	14,4	29,2	23,6
Еднолично дружество с ограничена отговорност (ЕООД)	25,6	25,6	27,3	26,1
Дружество с ограничена отговорност (ООД)	29,5	34,9	24,7	30,3
Акционерно дружество (АД)	6,4	14,4	6,5	9,7
Събирателно дружество	3,2	0,9	3,2	2,3
Друго	4,5	9,8	9,1	8,0

Годишен оборот за 2009 г.	Неводил дело (%)	Водил дело (%)	Нямал правен спор (%)	ОБЩО (%)
Под 250 000 лв.	57,8	30,0	68,2	47,4
Между 250 001 и 500 000	21,6	17,9	17,8	18,8
Между 500 001 и 1 000 000 лв.	8,8	20,5	5,6	13,5
Над 1 000 000 лв.	11,8	31,6	8,4	20,3

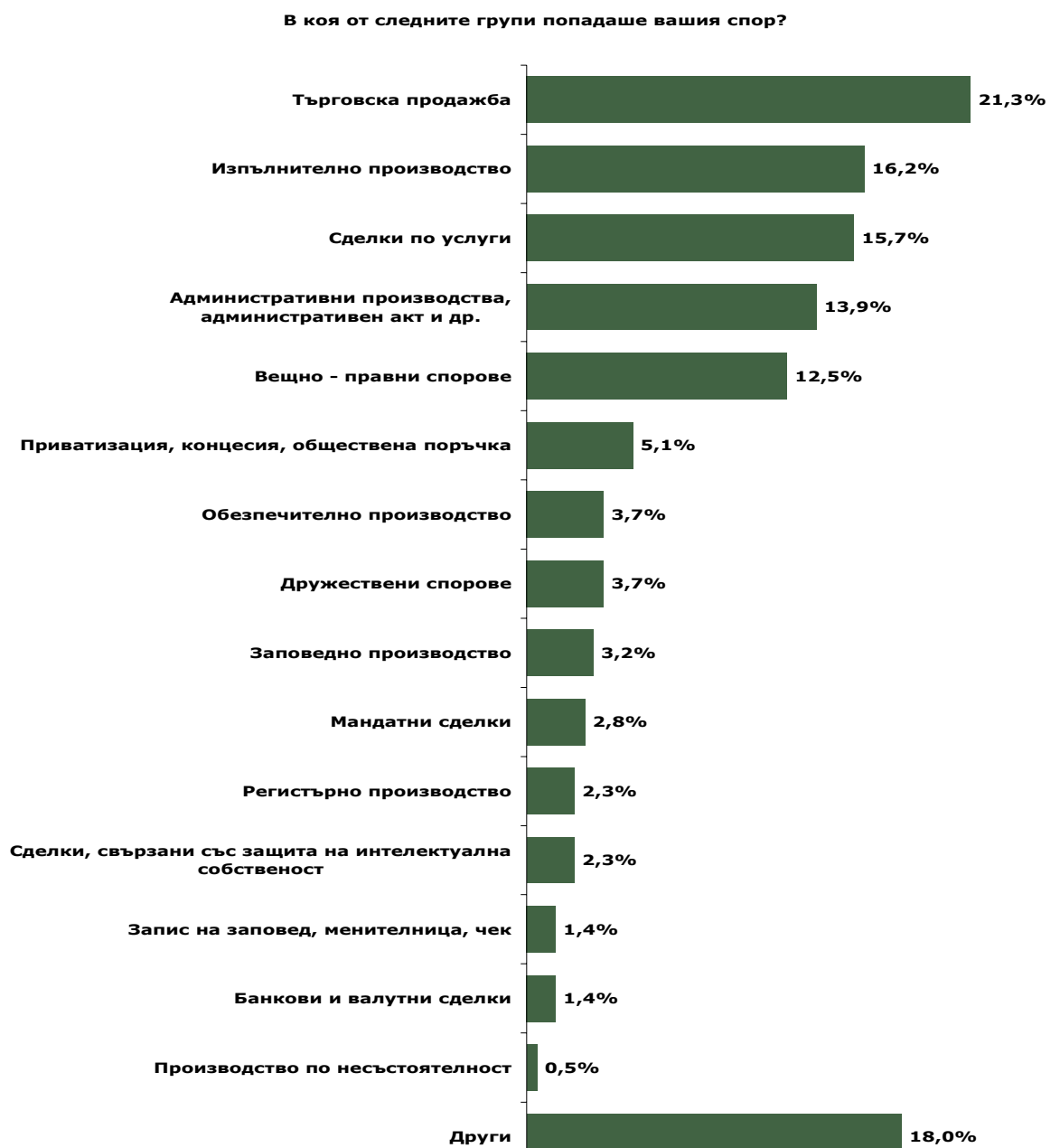
Големина на фирмата, според броя заети	Неводил дело (%)	Водил дело (%)	Нямал правен спор (%)	ОБЩО (%)
От 1 до 9 служителя	48,7	25,8	64,1	43,8
От 10 до 49 служителя	37,5	45,6	22,4	36,4
От 50 до 249 служителя	11,8	21,2	11,5	15,6
Над 250 служителя	2,0	7,4	1,9	4,2

Сфера на дейност	Неводил дело (%)	Водил дело (%)	Нямал правен спор (%)	ОБЩО (%)
Непосочил	3,1	0,5		1,1
Промисленост	17,6	13,3	10,3	13,7
Строителство	8,2	17,0	7,1	11,4
Търговия	29,6	24,8	25,6	26,5
Хотелиерство и ресторантьорство	3,1	5,0	5,8	4,7
Транспорт	3,1	4,6	4,5	4,1
Услуги	25,8	19,7	32,1	25,1
Информационни технологии и телекомуникации	3,1	3,2	0,6	2,4
Земеделие, животновъдство	0,6	2,8	1,3	1,7
Здравеопазване	1,9	2,3	3,8	2,6
Друга	3,8	6,9	9,0	6,6

Около една трета от фирмите, които са водили дела всъщност са имали повече от една проблемна ситуация и във всички случаи са водили дело. От една страна, това се дължи на факта, че в тази категория са фирми, чиито бизнес е по-голям и е наситен с конфликтни случаи. От друга страна, използването на възможностите за съдебно разрешаване на спорове вероятно катализира използването им в повторни случаи. В същото време обаче, няма някаква съществена разлика в оценките на фирмите, които са водили повече от едно дело и останалите фирми. Т.е. не е налице по-висока удовлетвореност от работата на съда, която да води до по-активното му използване в бъдеще.

3. Типове правни проблеми на бизнеса

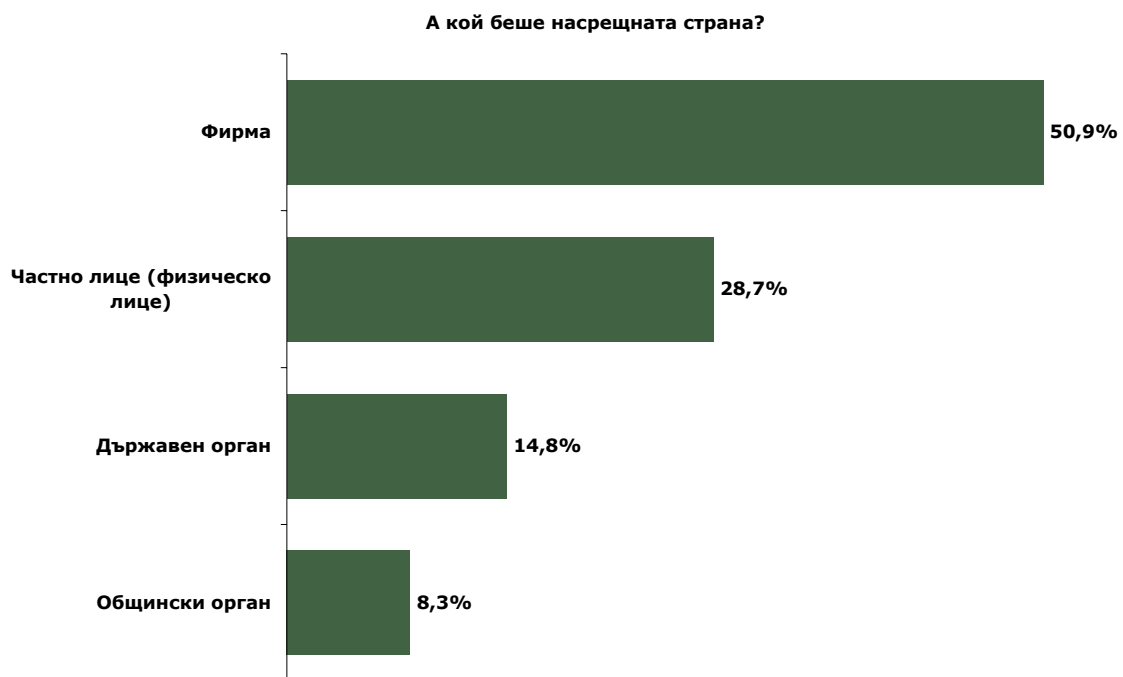
Най-честите проблеми, които отвеждат българските фирми до съда са търговските продажби. Такъв е бил поводът в една пета от случаите (21%). Втората група спорове, които възникват сред българските фирми са изпълнителни производства, сделки по услуги, административни производства и вещно-правни спорове. Делът на фирмите, които са имали дело във връзка с такива спорове се движи между 16% и 12%. Останалите случаи са по-скоро слабо разпространени – под 5%.



* сред фирмите, които са водели дело

Доколкото има някакви съществени разлики и зависимости между различните типове фирми и споровете, които са водили, те отново произтичат от големината, спецификата на дейността и правния статус на компанията. Най-често изпълнителни производства са водили фирми от строителния бранш, респективно предимно акционерни дружества. Административните производства са почти равномерно разпределени във всички икономически сектори, но по-значително при фирми, работещи в областта на транспорта, здравеопазване, строителство и търговия. Вещно правни спорове по-често водят промишлените предприятия.

Най-често насрещна страна по делото са били фирми (51%) и сравнително по-рядко физически лица (29%), държавни (15%) или общински (8%) органи.



** сред фирмите, които са водели дело*

4. Ход на съдебния процес

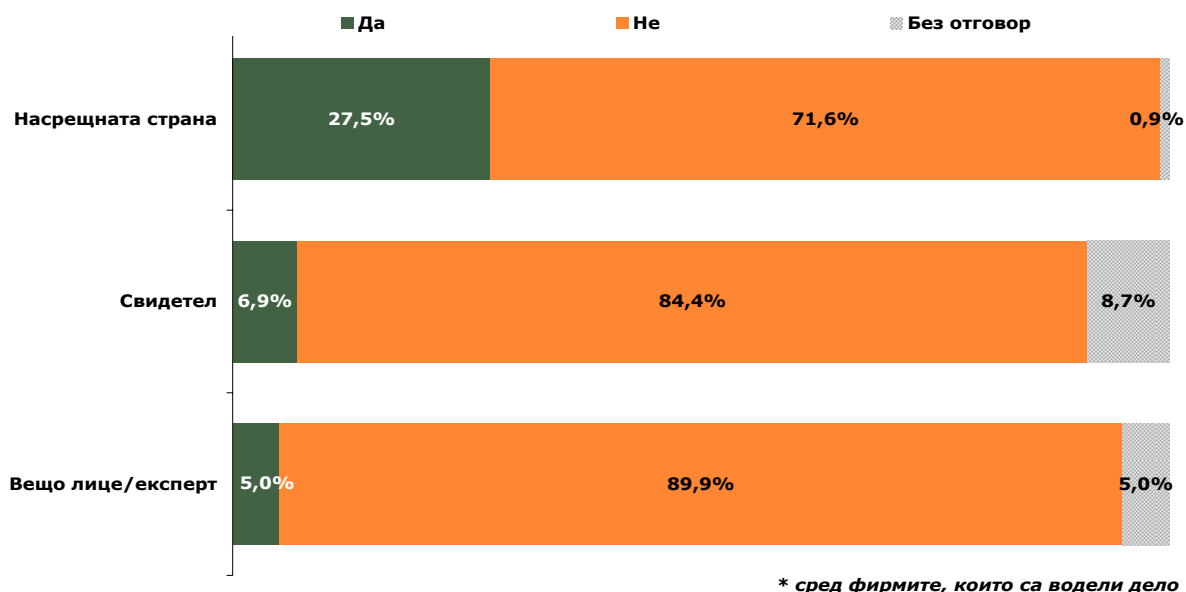
4.1. Призоваване

Девет от десет интервюирани фирми, водили дела, не са имали проблеми с получаването на призовки и известия. При фирмите, които са имали повече от един правен спор този дял намалява, но много незначително (до 87%). При фирмите, които са имали дела само в ролята на ответници тези проблеми са повече (27%).



Като цяло повече проблеми се отчитат по дела касаещи мандатни, банкови и валутни сделки, следвани от дружествени спорове и регистърно производство; както и когато насрещната страна е била държавен орган. По-голям е дялът на проблемите с призоваването при дела пред Софийски градски съд. Тази тенденция е обяснима предвид факта, че съдебния район на СГС обхваща територията на София град, където е най-голямата концентрация на фирми и откриването и призоваването им е най-трудно.

А имахте ли проблеми с призоваването на някой от участниците в процеса?



Изследването регистрира малко по-чести проблеми при призоваването на насрещната страна в процеса. 27.5% са посочили такъв проблем като този дял е значително по-висок при големи фирми, участвали вероятно и в по-сложни по характер дела. Тук виждаме повторение на критичните ситуации цитирани преди малко – проблемни са най-вече делата в Софийски градски съд и окръжните съдилища. Проблемни отново са делата по мандатни сделки, но към тях този път се добавят по запис на заповед, менителница, чек, както и регистърно и обезпечително производство и вещно правни спорове.

Едва 7% от фирмите, водили дела са имали проблеми при призоваване на свидетели. Повече проблеми е имало в дела водени пред Апелативен съд (14.3%); отново лидер са делата по мандатни сделки.

До 5% падат проблемите при призоваване на вещи лица и експерти. Доста почувствително този проблем присъства при фирми, водили обезпечителни производства, запис на заповед и мандатни сделки, следвани от регистърни производство и сделки свързани с интелектуална собственост. Чувствителна е разликата и между фирми с по едно дело (1%) и тези с повече от едно дело (7.8%).

4.2. Размяна на книжа и информация

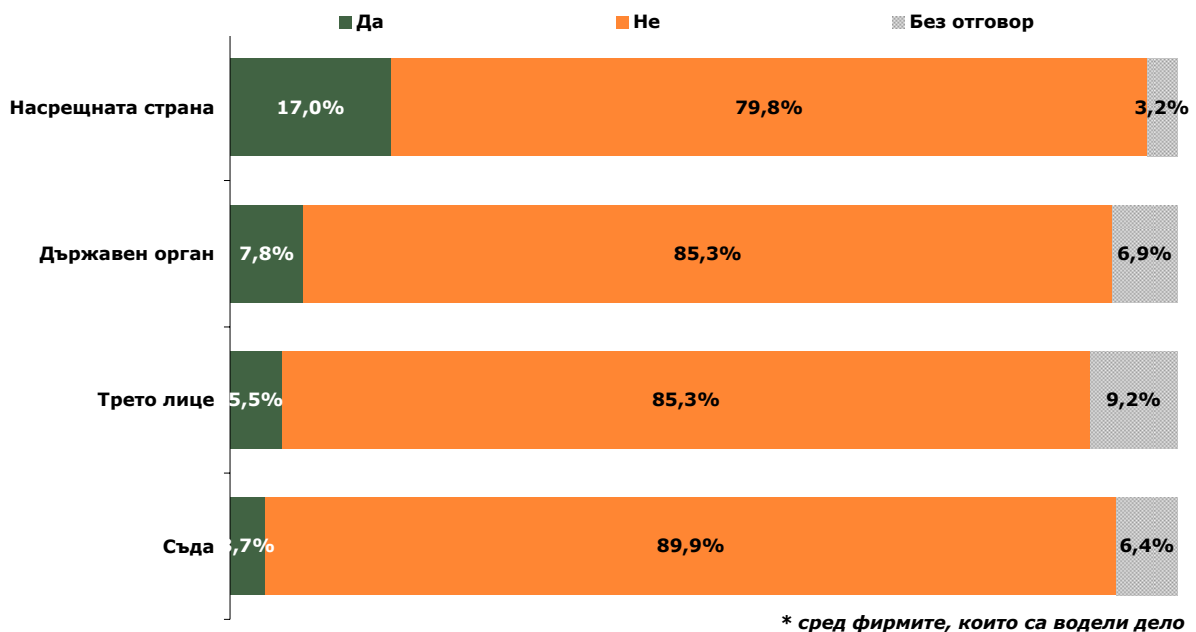
Най-често проблем с достъп до информация срещаме, когато въпросните документи са се намирали: в насрещната страна (17%); по-рядко има проблеми, когато документите са в държавен орган (7.8%), в трето лице (5.5%) и накрая – в съда (3.7%).

- Проблеми, когато документите са в насрещната страна – най-често при дела свързани със сделки относно интелектуална собственост и регистърни производства, следвани от мандатни сделки и търговски продажби. Отново

случаите растат, когато става въпрос за дела пред Софийски градски съд; както и когато насрещната страна е общински орган (22.2%).

- Проблеми, когато документите са в държавен орган – съвсем естествено случаите растат, когато насрещна страна по делата е държавен орган (21.9%), но също така по-чувствително при сделки, свързани със защита на интелектуална собственост, регистърно производство, запис на заповед, менителница и чек.
- Проблеми, когато документите са в трето лице – доста по-рядко срещани проблеми, като отново най-често подобно оплакване се среща при регистърно производство, мандатни сделки, дружествени спорове.
- Проблеми, когато документите са в съда – най-малко оплаквания в този случай, по-засилено при дела в Софийски градски съд (10.7%).

Имахте ли проблем да получите достъп до информация, документи и книга, които се намираха в някоя от следните групи лица



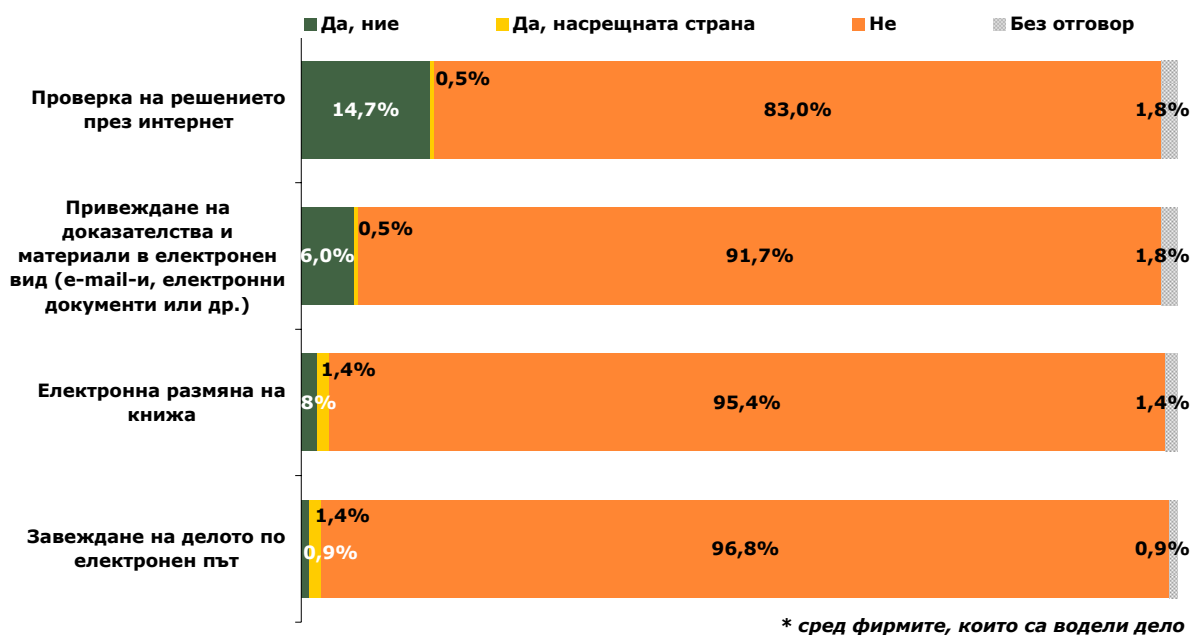
4.3. Електронни услуги

Електронните услуги по делата все още се използват изключително рядко, от малко фирми като най-често става въпрос за такива от сферата на информационните технологии или комуникациите.

Най-често през интернет се проверяват решенията, но дори и тук случаите не надминават скромните 14.7%. Повече от два пъти по-назад остава привеждането на доказателства и материали в електронен вид (6%); а далеч след това – размяна на книга (1.8%) или завеждане на дела (1.4%).

Проверката на резултати е четири пъти по популярна сред фирмите с повече дела (21.1%), отколкото сред тези с по едно дело (5.7%). Много по-често тя се е прилагала, когато насрещната страна е държавен или общински орган (в една трета от тези случаи).

Използвахте ли в рамките на процеса някоя от следните възможности?

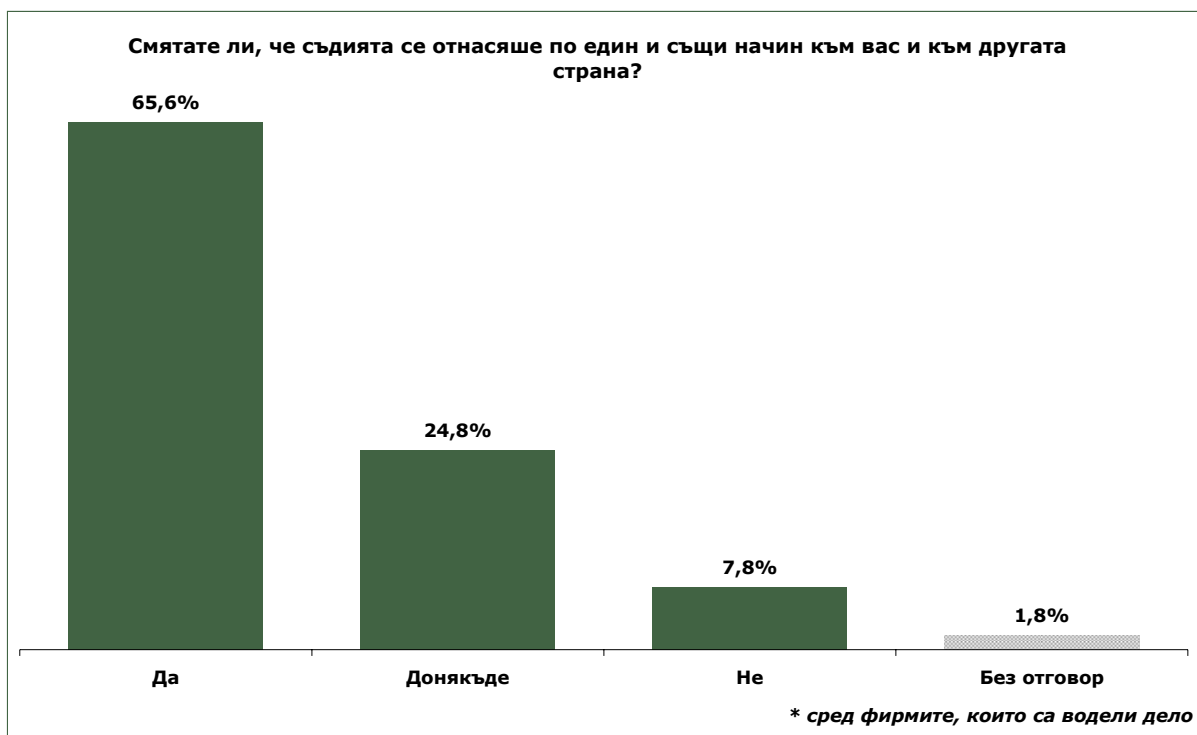
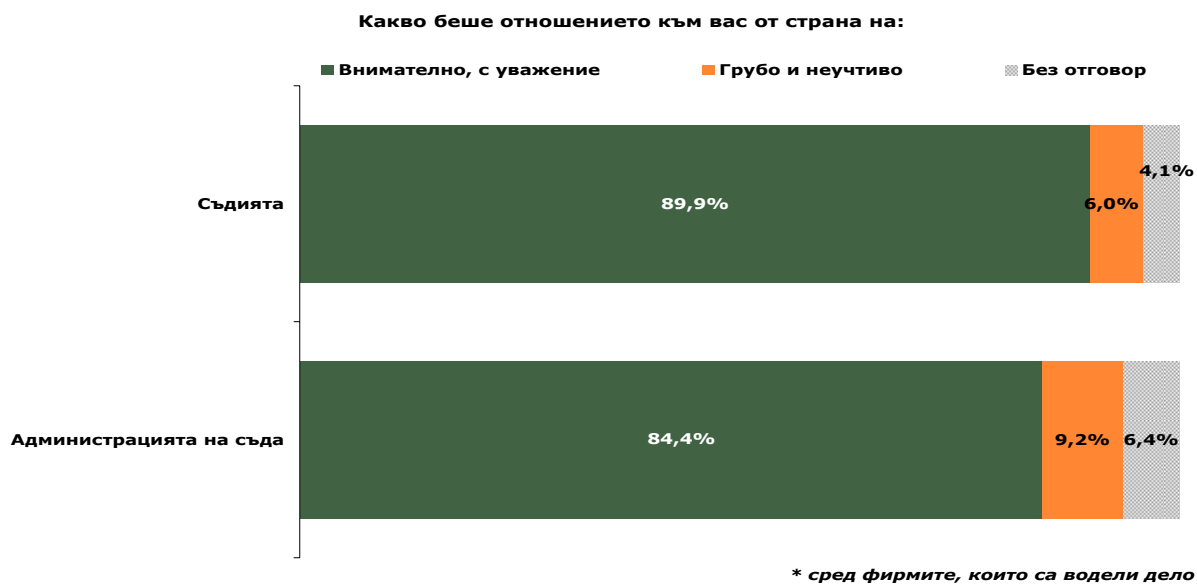


4.4. Отношение на длъжностните и служебни лица

Случаите, в които съдията се е отнасял грубо и неучтиво със страните по дела са много малко. Едва 6% от фирмите, водили дело, посочват такъв проблем. Въпреки ниският дял обаче, този проблем заслужава внимание. Няма някаква отчетлива характеристика или зависимост при кои случаи или в кои съдилища по-често е налице грубо отношение от страна на съдията.

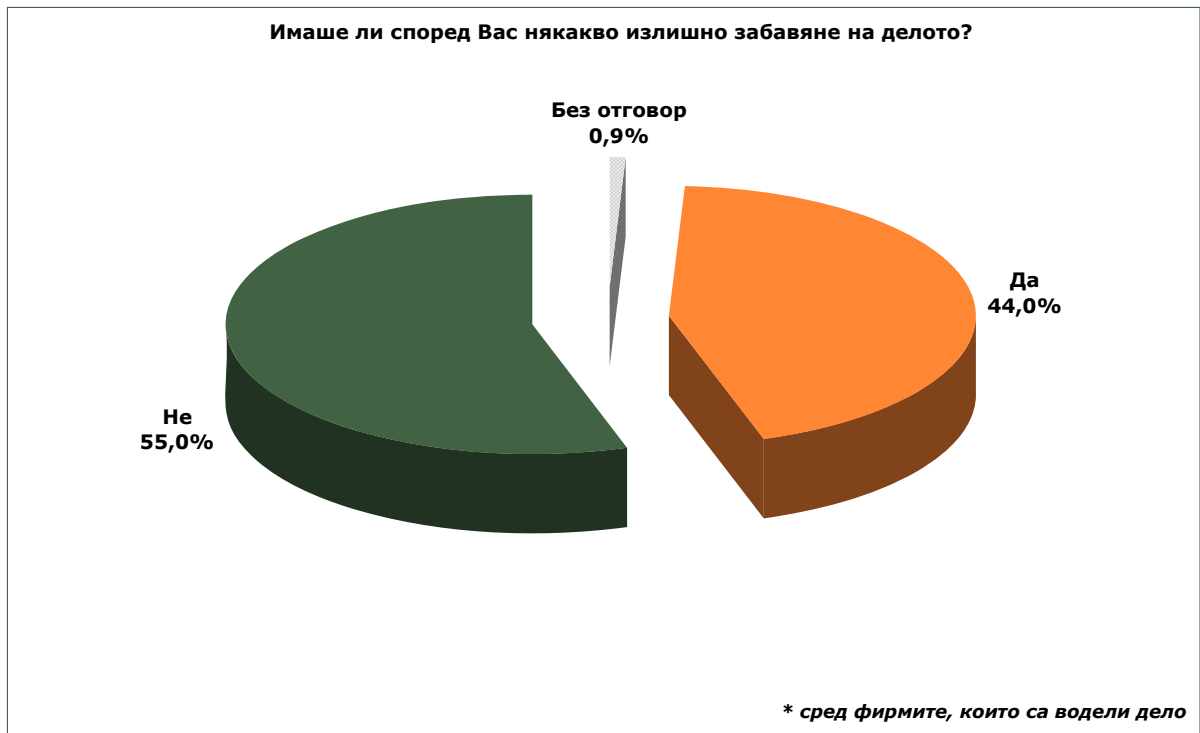
Малко по-висок е делът на грубо и неучтиво отношение от страна на администрацията на съда (9%). Тази практика се посочва по-често при страните по дела, които са гледани в Софийски градски съд (21%).

Подобна е ситуацията и с усещането за равнопоставеност на страните. Въпреки, че делът на фирмите, които отчитат нееднакво третиране на страните е нисък (8%), внимание заслужава факта, че около една четвърт от фирмите макар и не твърдо, (отговор „донякъде”), са усетили различно отношение от страна на съда. Това е индикатор, че трябва да бъдат насочени усилия за минимизиране на случаите, които имат макар и частично усещане за неравнопоставеност на страните пред съда.



4.5. Бързина на процеса

Бързината на съдебния процес продължава да е една от областите, в които представителите на бизнеса са най-критични към съда. Особено висока е критичността при фирми, водили дела по сделки за услуги, вещно-правни спорове, изпълнителни производства.



Основните причините за забавяне на делата обаче са преобладаващо в съда и по-рядко при някоя от страните (шиканиране на процеса). Според интервюираните причините за отлагане на делата се разпределят както следва:

- 32% смятат, че делото им се е бавело както по вина на съда, така и по вина на някоя от страните
- 52% посочват, че делото им се е бавело по вина на съда
- 7% посочват само по вина на страните
- 9% посочват други причини

Така, въпреки разпространените мнения, че страните основно бавят делата, виждаме, че в преобладаващата част от случаите интервюираните посочват, че причината е в съда. В една трета от случаите обаче, интервюираните посочват едновременно и страните и съда.

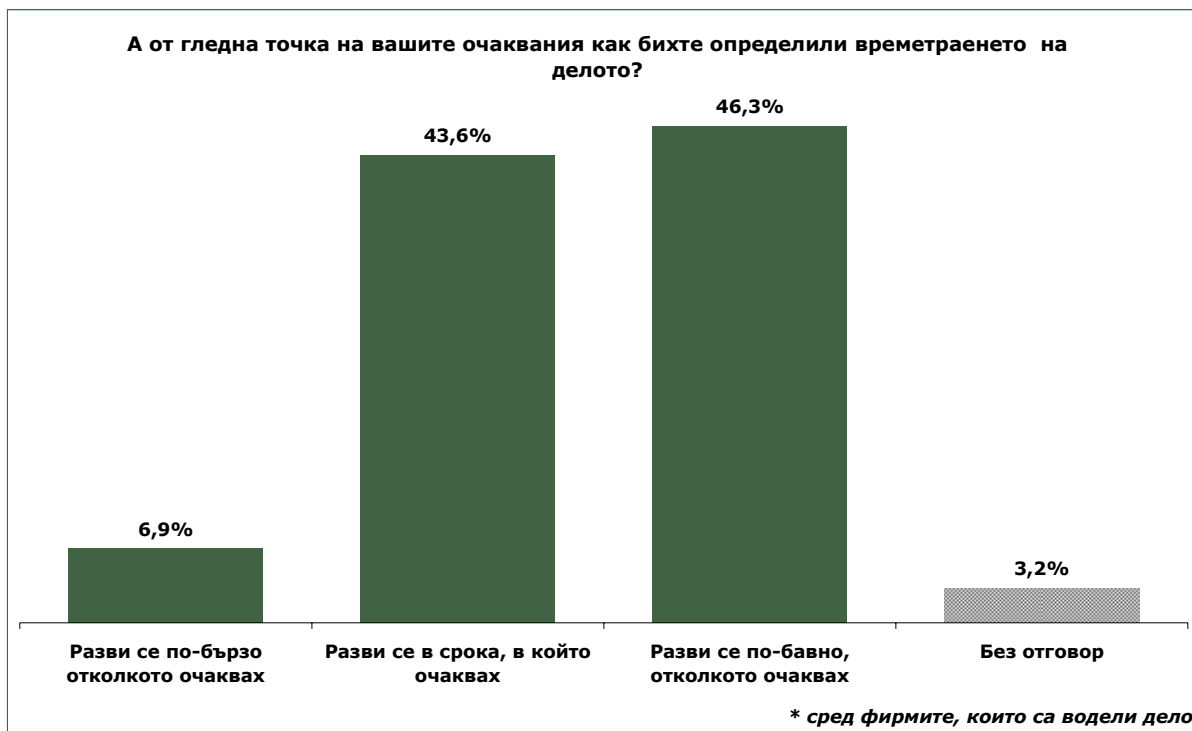
Най-честата причина за забавяне по вина на съда според интервюираните е отлагане на делото и насрочване през големи интервали (44%). След него се нареждат голям брой отлагания (37%), оставяне на иска твърде дълго без движение (31%) и насрочване на първото заседание твърде много време след завеждане на иска (28%). Всичко това показва, че няма една систематична причина за забавяне на делата по вина на съда, а напротив, причините варират, като всички имат почти еднакво висока тежест.

На какво се дължеше според Вас то?



* сред фирмите, които са водели дело и са опосочили, че е имало забавяне.

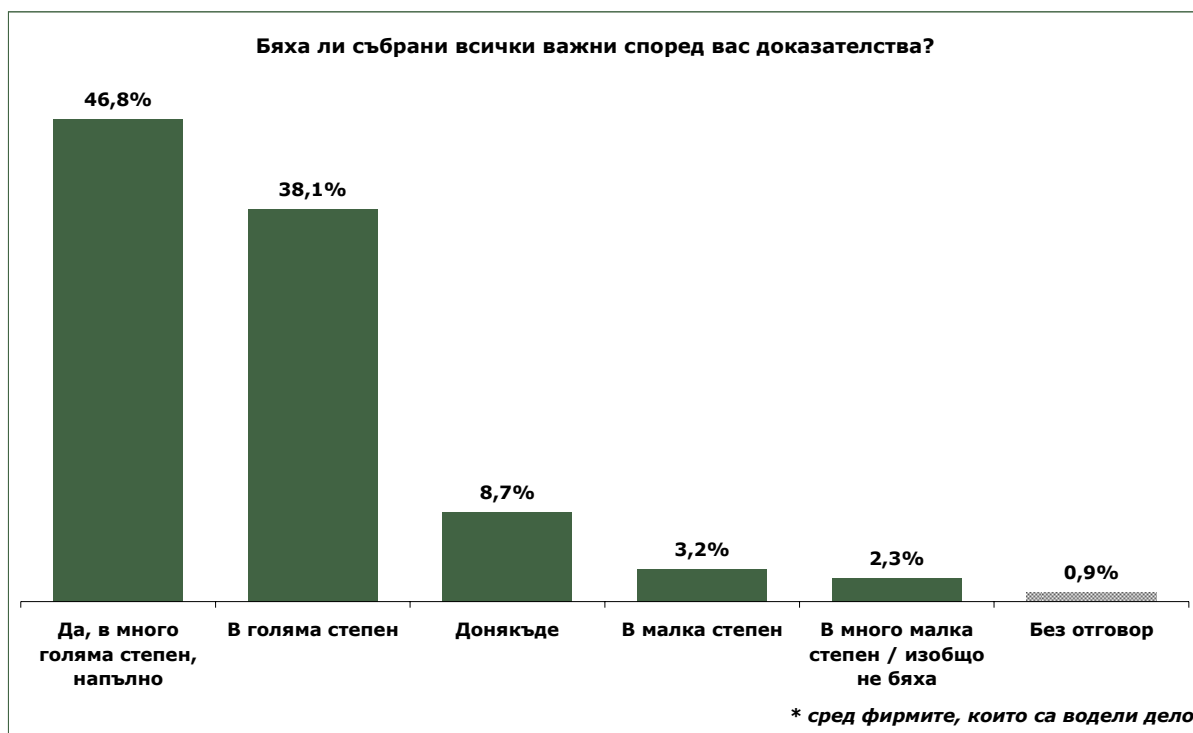
В резултат на множеството забавяния на процеса почти в половината от случаите страните по делата имат усещането, че делото им се е развило по-бавно от колкото са очаквали (46%). По-високо от средното е усещането за забавяне сред фирмите водили дела по мандатни сделки, банкови и валутни сделки, вещно-правни спорове, обезпечителни и изпълнителни производства.



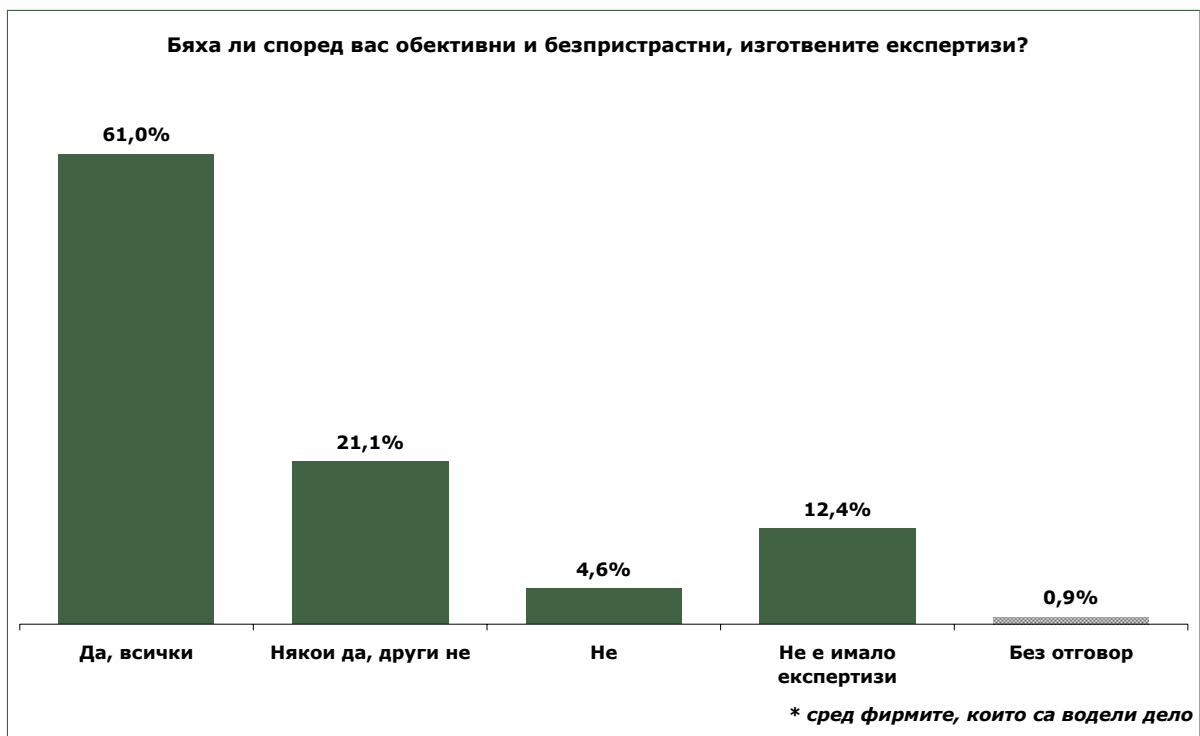
4.6. Доказателства, експертизи

Фирмите, които са водили дела са изцяло положително настроени към събраните доказателства и изготвените експертизи. Критично настроените са в рамките на 3-5%. Твърде вероятно това се дължи и на състезателното начало в гражданския процес, което допълнително благоприятства привеждането на доказателства и изискването на експертизи.

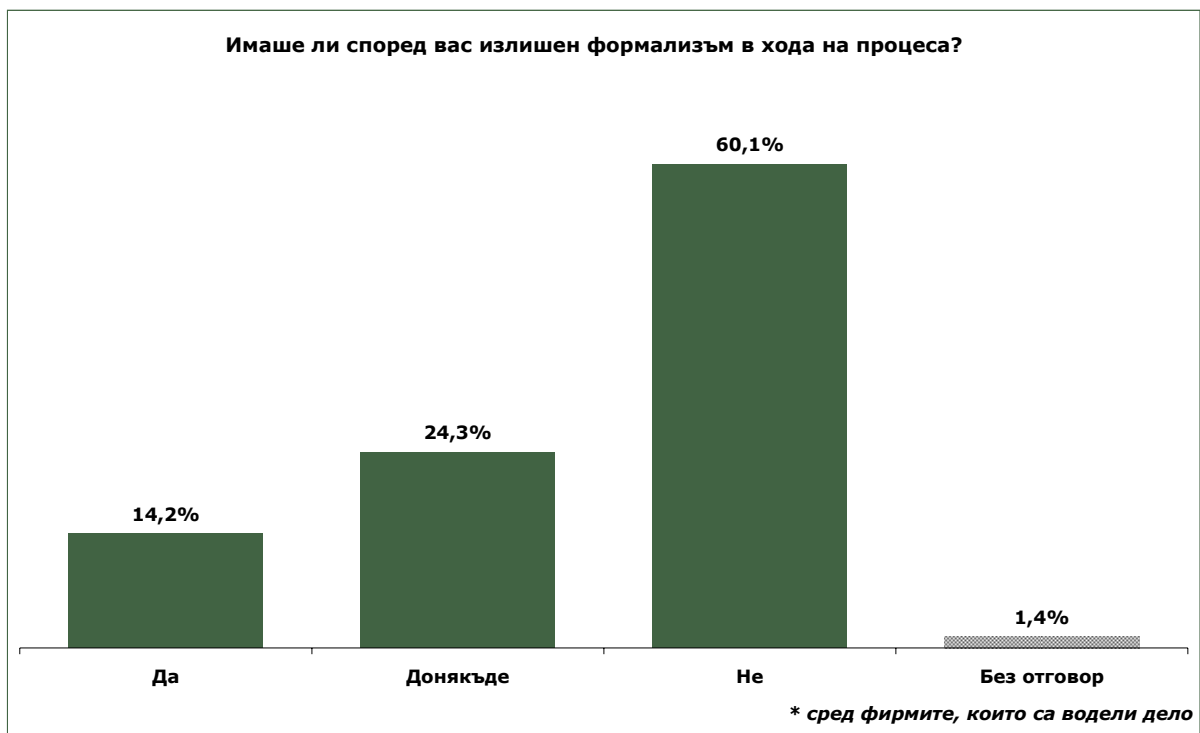
По-често проблеми с експертизите споделят фирми, които са водили дела по мандатни сделки, банкови и валутни сделки, вещно-правни и дружествени спорове.



Критичността към изготвените експертизи също е сравнително ниска. Доколкото я има, тя е частична („някои експертизи бяха обективни, други не”) и се споделя от около една пета от фирмите. Крайно критични мнения споделят едва 5% от страните.



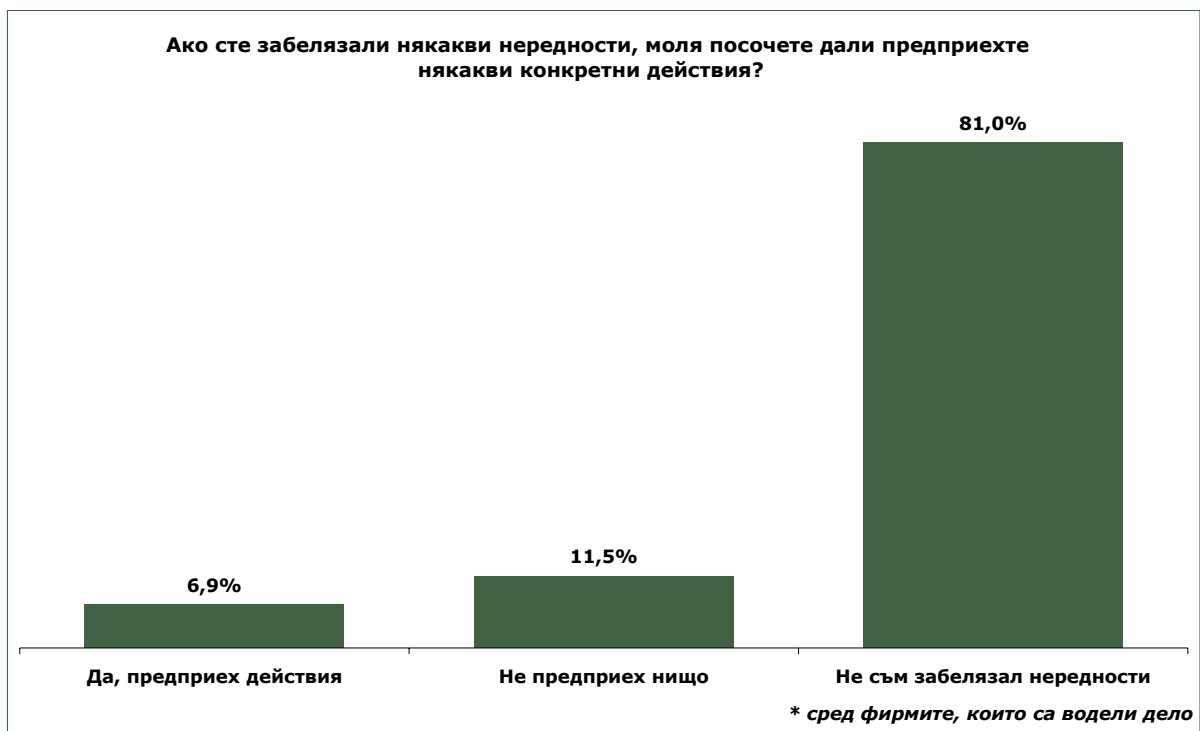
4.7. Формализъм, нередности, непредвидени изисквания



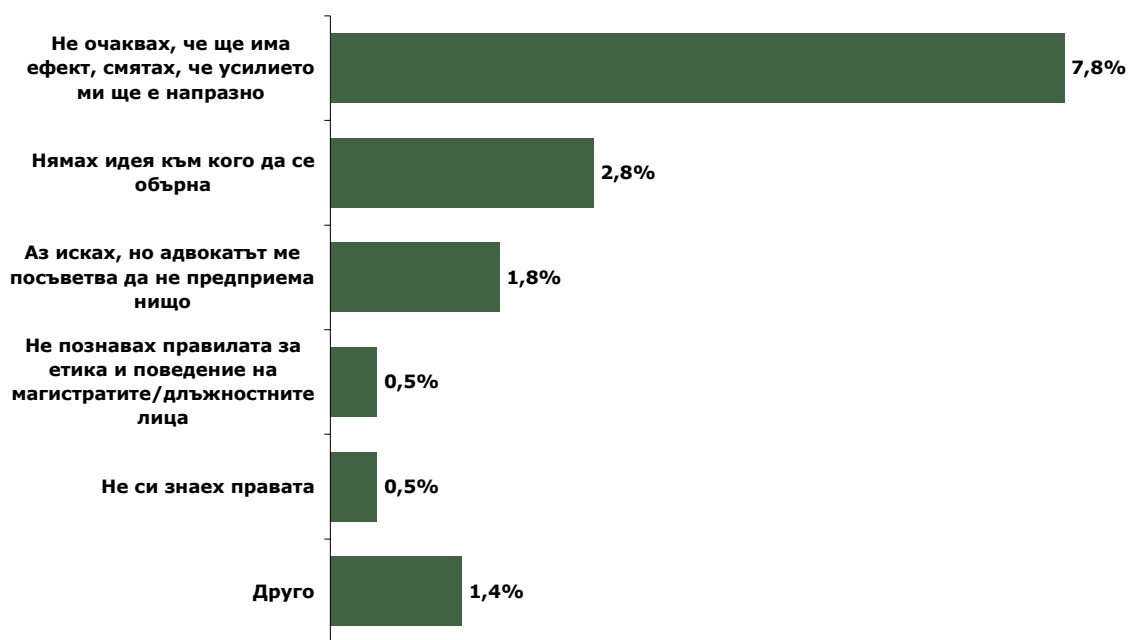
Макар оценките на компаниите за формализъм на процеса да са като цяло благоприятни, все още около една трета от фирмите водили дела се сблъскват в различна степен с формализъм. Има много силна корелация между делата, по които фирмите отчитат забавяне и тези, при които е налице формализъм. Минимизирането на

тези практики би създадо по-благоприятна среда за протичане на съдебния процес и несъмнено би допринесло за ускоряването му.

Малко под една пета от фирмите споделят, че са забелязали нередности в хода на процеса. В същото време обаче, склонността тези нередности да бъдат докладвани е твърде ниска. Основната причина за това е в скептицизма на фирмите и очакването, че дори и да подадат сигнал за тези нередности или да предприемат други действия, те няма да постигнат никакъв резултат.



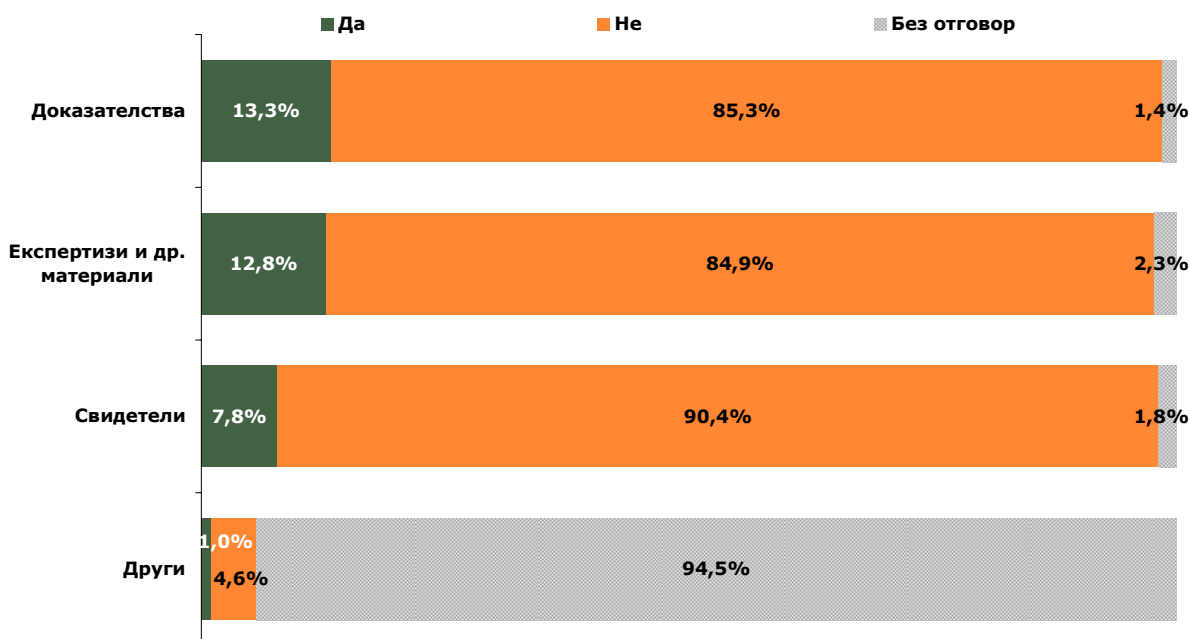
Ако сте забелязали нередности, но не сте сигнализирали, моля посочете защо?



* сред фирмите, които са водели дело

Близо една пета от фирмите (19%) посочват, че съдът е поставял непредвидени изисквания за доказателства, експертизи и свидетели. Най-често такива изисквания са били поставяни при вещно-правните спорове и търговските продажби. Има много голямо съвпадение между фирмите, които посочват, че съдът е проявявал формализъм и тези, които посочват, че съдът е поставял непредвидени изисквания. Те от своя страна допълнително са допринасяли за забавяне на делото. Обратно, фирмите, които посочват, че не е имало формализъм и непредвидени изисквания, отбелязват, че не е имало излишно забавяне.

Поставяше ли съдът непредвидени от вас изисквания за:



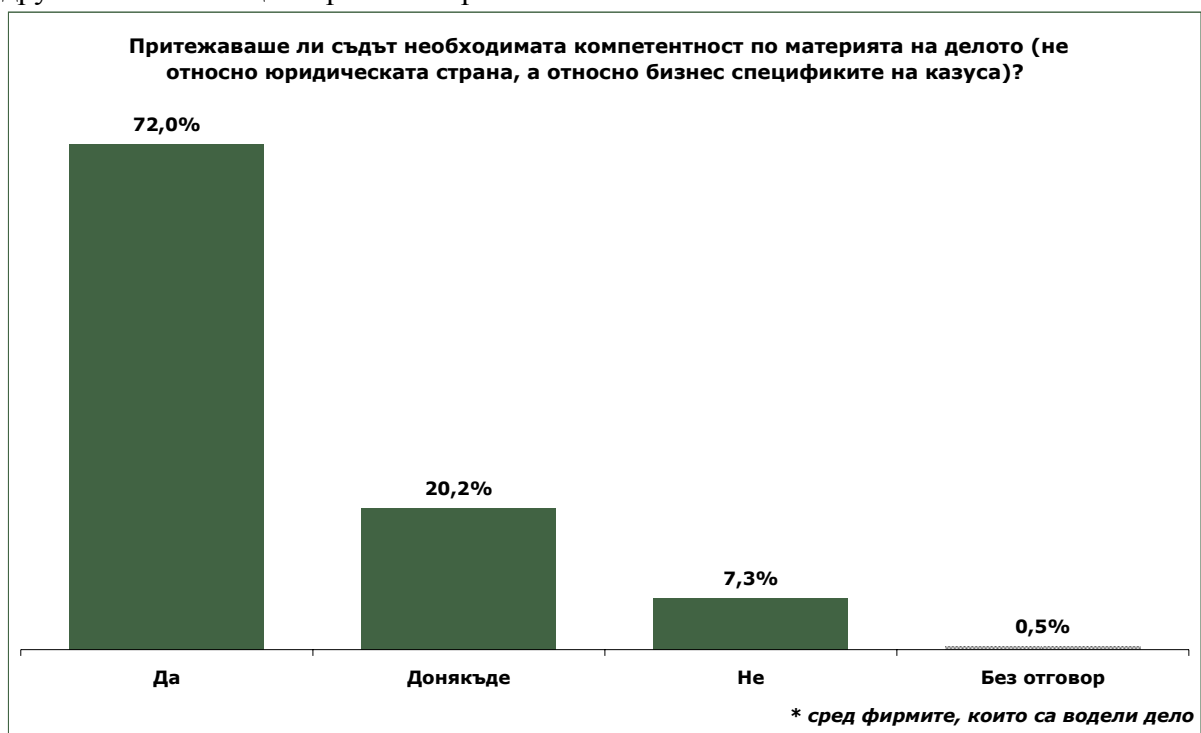
* сред фирмите, които са водели дело

		Имаше ли според Вас някакво излишно забавяне на делото?		
		Да	Не	ОБЩО
		Col %	Col %	Col %
Наличие на излишен формализъм в хода на процеса	Да	30,2%	1,7%	14,2%
	Донякъде	33,3%	16,7%	24,3%
	Не	34,4%	80,8%	60,1%
Наличие на непредвидени изисквания от страна на съда за доказателства, свидетели или експертизи	Да	33,3%	7,5%	18,8%
	Не	66,7%	92,5%	81,2%

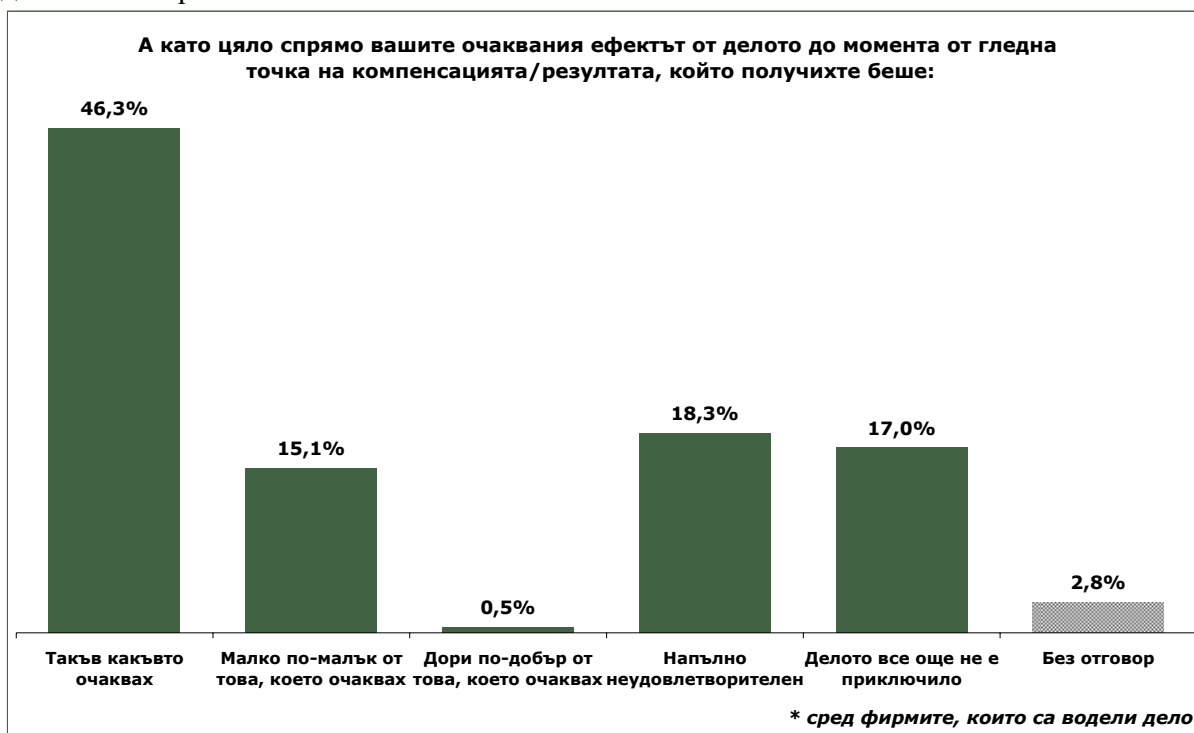
		Имаше ли според вас излишен формализъм в хода на процеса?			ОБЩО
		Да	Донякъде	Не	
		Col %	Col %	Col %	
Имаше ли според Вас някакво излишно забавяне на делото?	Да	93,5%	60,4%	25,2%	44,0%
	Не	6,5%	37,7%	74,0%	55,0%
Наличие на непредвидени изисквания от страна на съда за доказателства, свидетели или експертизи	Да	41,9%	30,2%	9,2%	18,8%
	Не	58,1%	69,8%	90,8%	81,2%

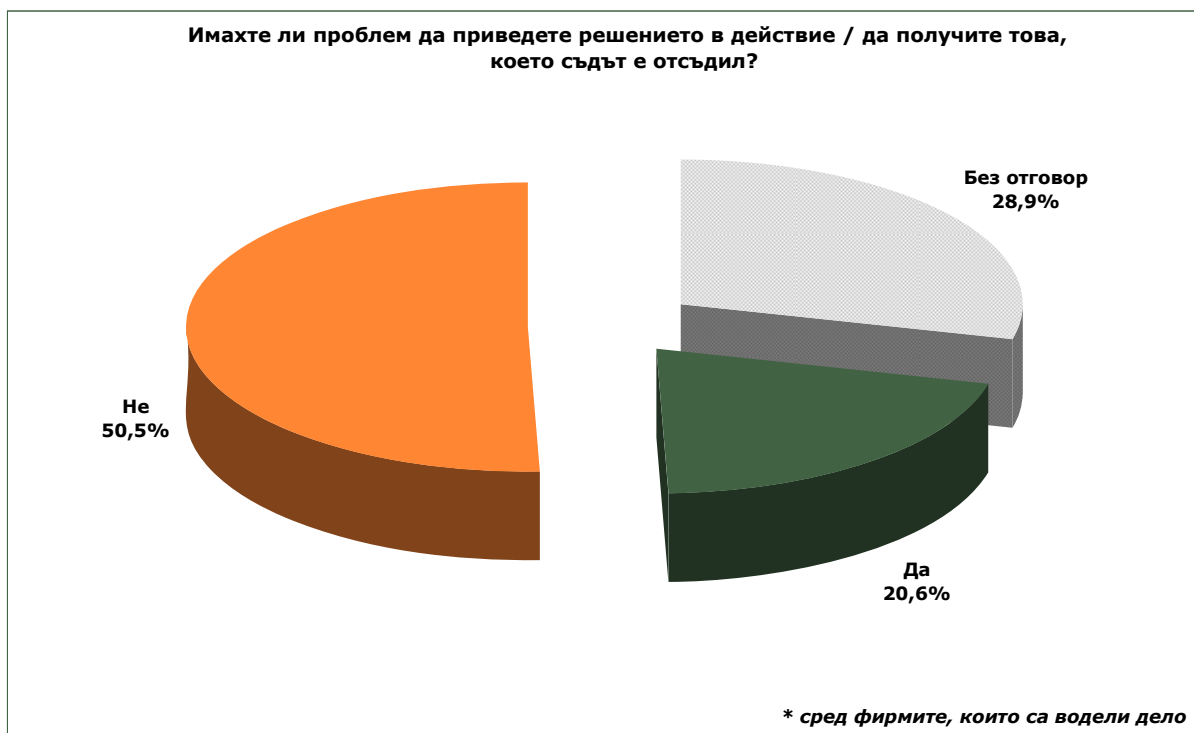
4.8. Оценка на компетентността на съда и резултатите от съдебния процес

В близо една трета от случаите фирмите не са убедени в компетентността на съда по специфични за бизнеса въпроси и материята на делото. Особено чувствително този проблем се появява при сделки свързани със защита на интелектуалната собственост, дружествени и вещно-правни спорове.

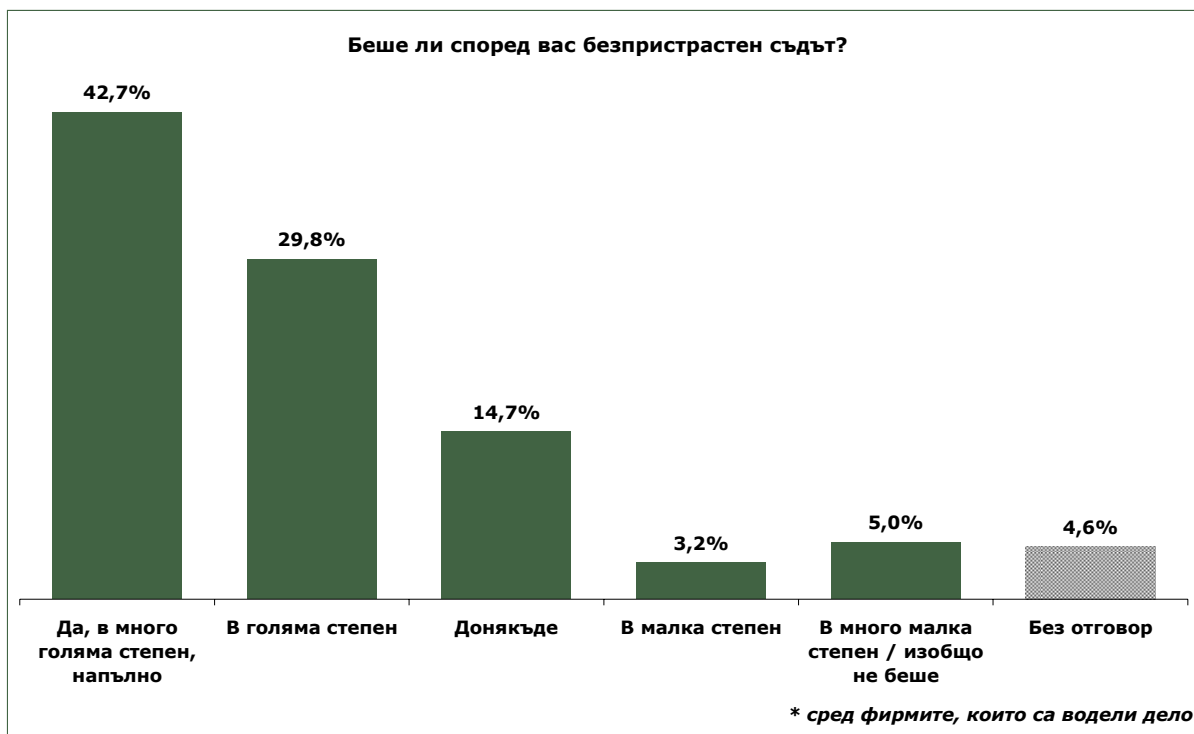


Над половината от фирмите са постигнали резултат, съизмерим с очакванията им. В същото време около една трета смятат, че резултатът от делото е под очакванията им – според 15% малко по-малък от това, което са очаквали, а според 18% напълно неудовлетворителен. Въпреки, че преобладават мненията, че в рамките на съдебния процес съотношението удовлетворени:неудовлетворени трябва да бъде 50:50, тъй като винаги можем да допуснем, че едната страна „печели”, а другата „губи”, в гражданския процес би трябвало и двете страни, да приключват делото с усещане за справедлив резултат. В нашия случай, ако вземем предвид само мненията на страните, за които делото е завършило, съвпадение или дори леко надминаване на очакванията споделят 59% от фирмите. За останалите в една или друга степен резултата се е разминавал с предварителните им очаквания. Въпреки, че реалистичността на очакванията е дискуссионна, все пак можем да предположим, че в тези случаи страните не са били удовлетворени от резултата, което може да се дължи както на неубедителна мотивираност на съда, така и на неразбиране от тяхна страна на причините за този изход. Независимо обаче дали причините са основателни или не, ангажимент на съда е да минимизира тези негативни нагласи.





Изпълнението на решенията на съда също е проблем за част от фирмите. Около една пета от интервюираните споделят, че са имали проблеми да проведат решението в действие. Най-често това са дела, свързани с търговски продажби, банкови операции, заповедно производство.



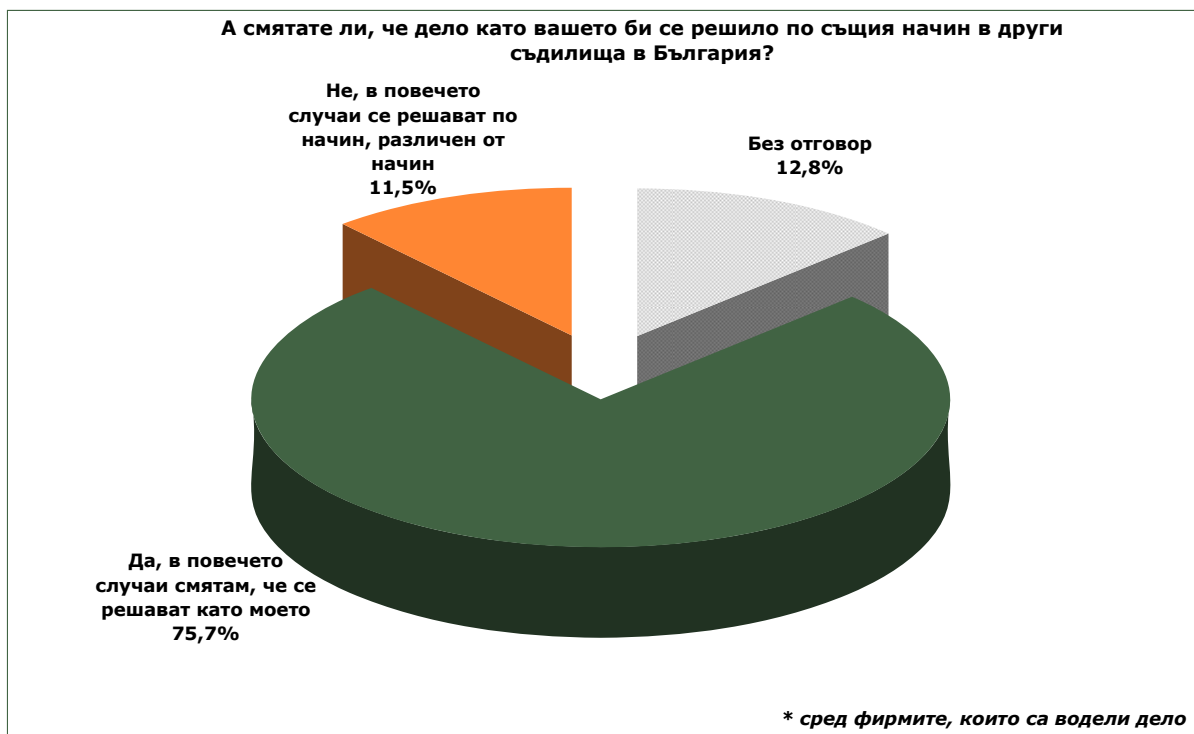
Като цяло страните по граждански и административни дела дават високи оценки за безпристрастността на съда и съдебния процес. Доколкото има някакви резерви и критичност те се споделят от 8% от фирмите. Около 15% заемат средната позиция „донякъде”, което показва, че все пак една значителна част от делата не успяват да създадат безрезервно усещане за безпристрастност.

Подобни са мненията и за мотивите на съда. Въпреки, че силно преобладават мениджърите, които са удовлетворени от мотивите на съда, един на всеки десет изказва неудовлетвореност.

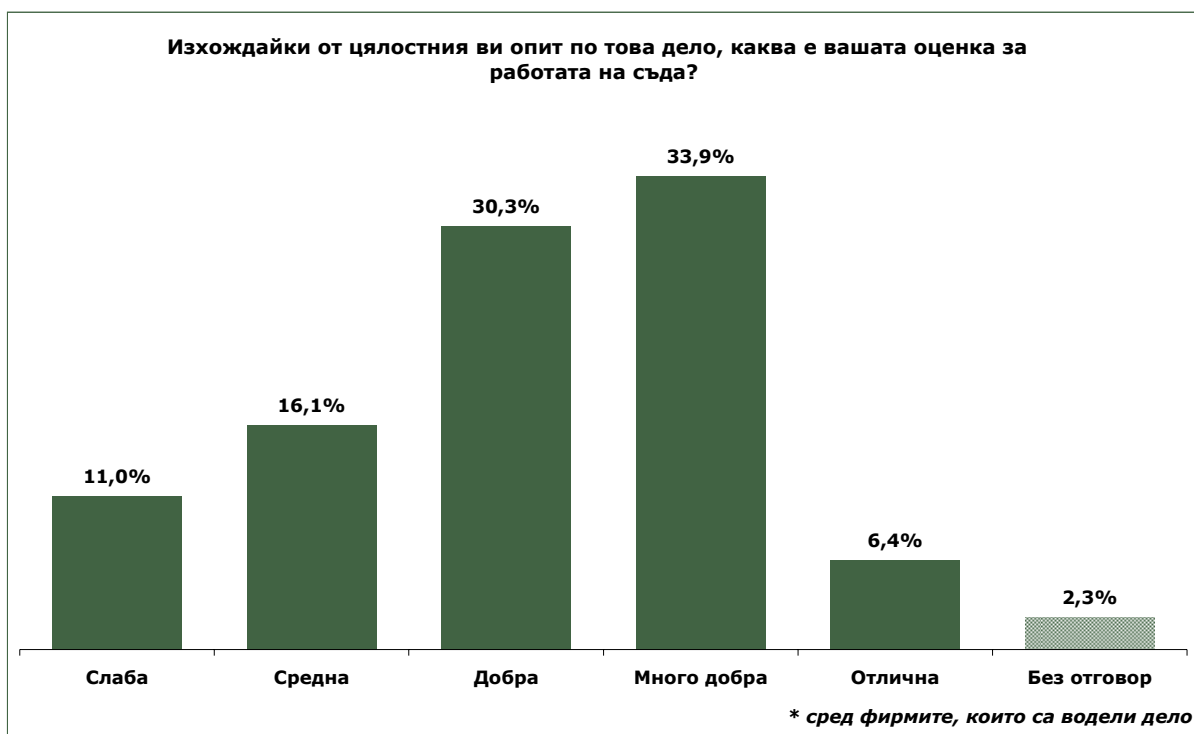




Малко по-критични са представителите на фирмите, когато става въпрос за справедливостта на решението. Общо 15% имат усещане за липса на справедливост, а 10% са в междинната позиция, която също по един или друг начин показва неудовлетвореност. Трябва обаче да имаме предвид, че усещането за несправедливост идва предимно от фирми, които не са успели да защитят интереса си. Те в много голяма степен са склонни да смятат, че съдът е бил несправедлив и е проявил пристрастност. Също така това са и страните по дела, които в най-голяма степен имат подозрения за корупция и остават с усещането, че дела като тяхното се решава по друг начин в други съдилища в страната. Много често това са дела, по които е имало усещане за преднамерено забавяне, за връзки между адвоката на противниковата страна и съда. Тези фирми най-често посочват, че решението противоречи на здравия разум. Наличието на подобно усещане у част от фирмите, водили дела е все пак факт, на който си струва да се обърне внимание.



Цялостната оценка за работата на съда е „добра”. По шест степенна скала средната оценка на база на изследването е 4.09. Оценките на фирмите са концентрирани предимно в позициите „много добра” и „добра”. Отличните оценки са рядкост.



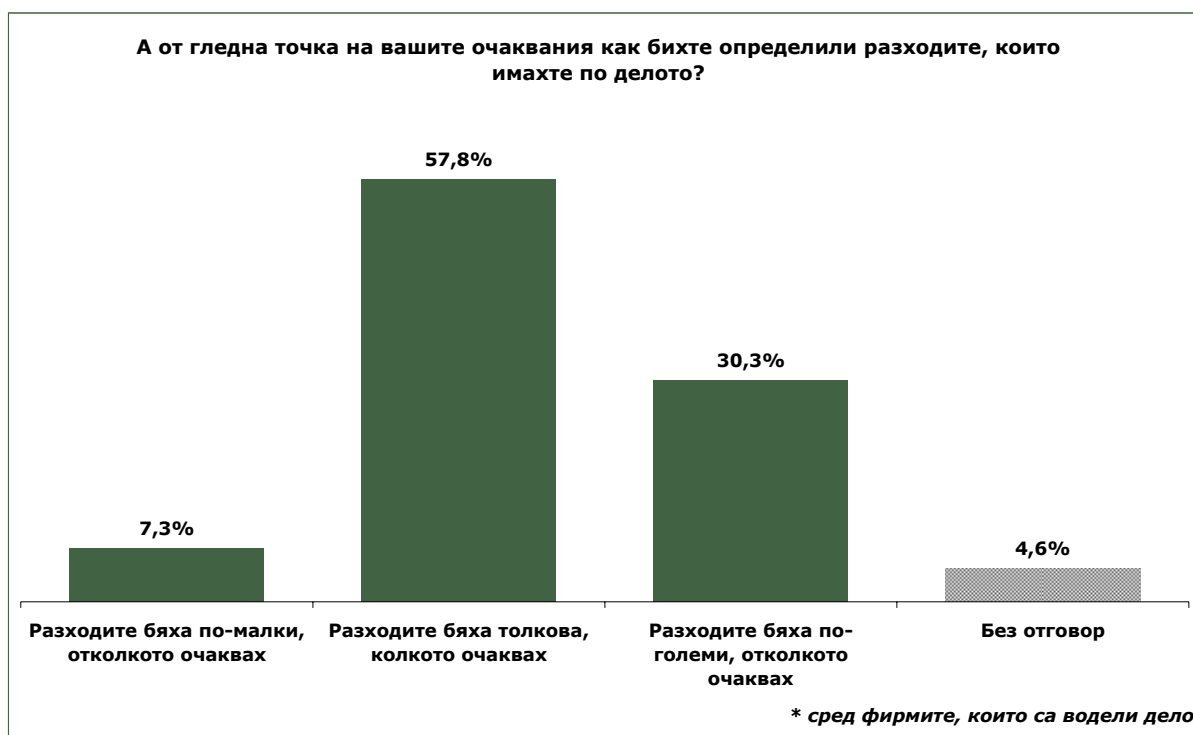
4.9. Разходи за съдебния процес

Един от проблемите, съпътстващи съдебния процес са непредвидените разходи, които имат фирмите. Всяка трета фирма посочва, че разходите, които е имала по делото са по-високи от предварително планираното. От една страна, невъзможността тези разходи да

бъдат предвидени създава допълнителен дискомфорт у бизнеса. От друга страна, погледнато като средни разходи, разходите на бизнеса далеч не са малки. Средният разход на една фирма е 3731 лв. Най-голяма е тежестта на разходите за адвокат, следвани от разходите за отделено време и държавни такси.

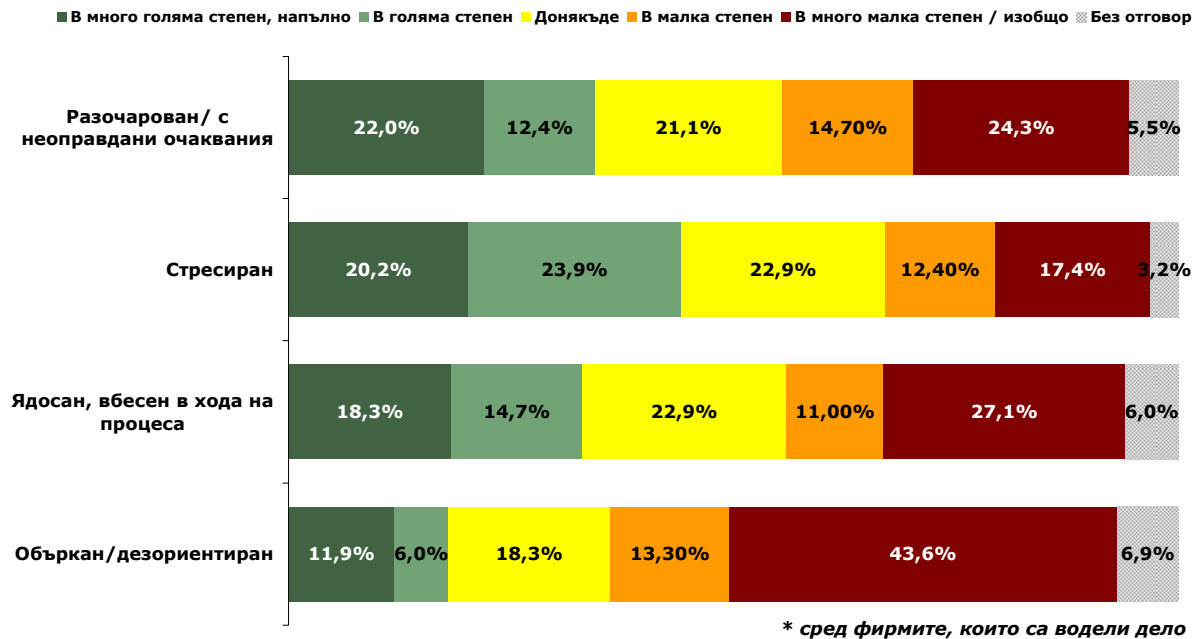
Вид на разхода*	лв.
Разходи за адвокат	2531,13
Държавни такси	989,93
Пътни разходи	552,08
Разходи от гледна точка на отделеното от вас работно време	1301,46
Разходи за подаръци и други стимули за съда/ експерти	433,50
Други	1343,86

*Средният разход на фирма не съвпада със сумите на средните разходи по пера, тъй като някои от разходите са правени само от част от фирмите. Например разходи за транспорт и път имат едва 23% от интервюираните фирми, разходи за подаръци и стимули, както и „други“ разходи правят едва 3% от фирмите.



4.10. Психологически аспекти на процеса

До каква степен се чувствахте:



Обичайно подценявани, психологическите аспекти на процеса остават подценени при оценка на работата на съда и ефективността на правораздаването. Изследването на гражданския и административен процес показва, че при над половината от фирмите съдебния процес е съпътстван с негативни психологически състояния (отговор в „много голяма степен” и „голяма степен”. Освен разочарование, другите най-чести психологически състояния са стрес и фрустрация.

5. Правно обслужване на фирмите

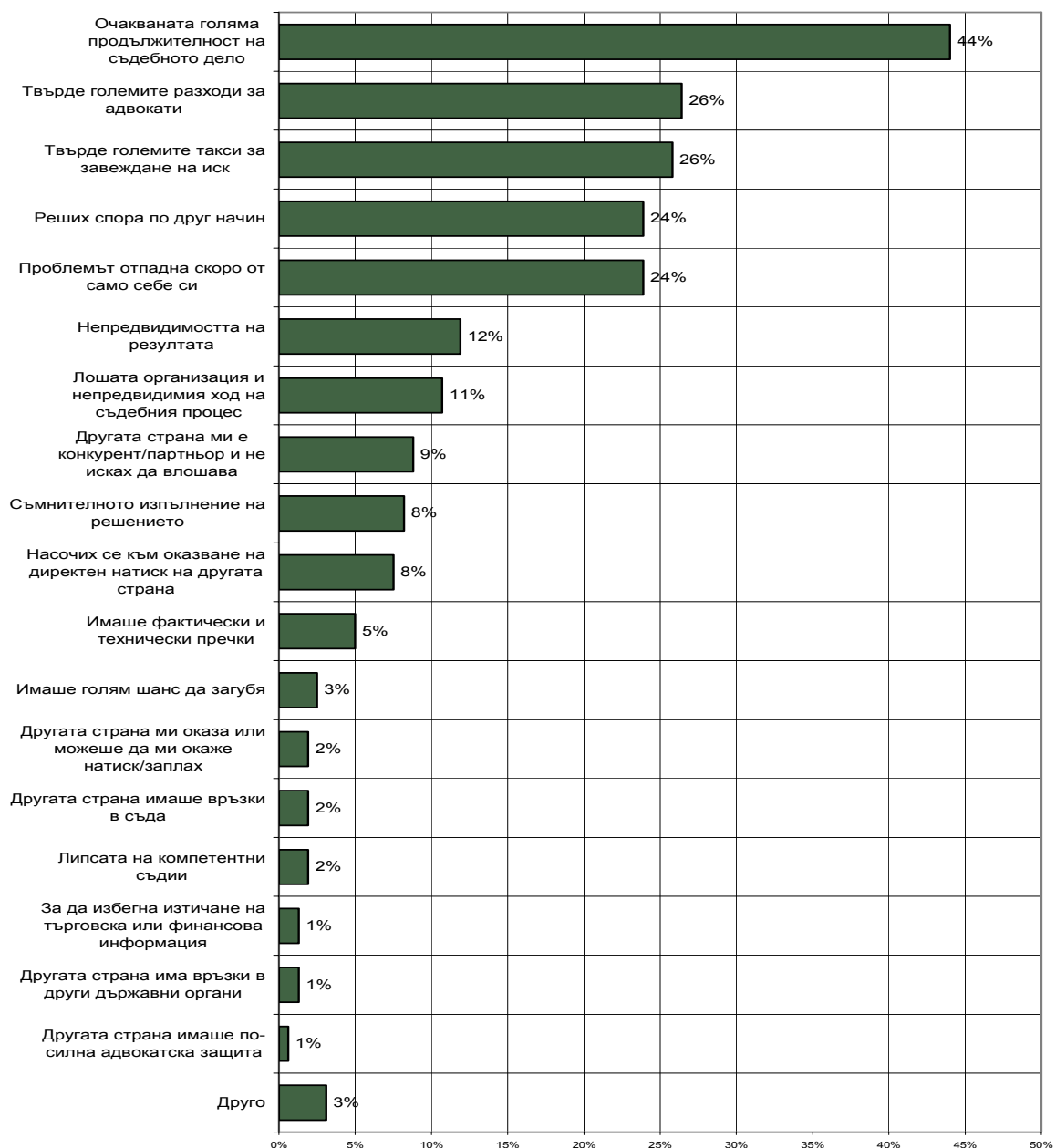
Най-честата практика при български бизнес е ad hoc отнасяне на случаи или въпроси към адвокатска кантора, с която фирмата поддържа контакт (40%). 23% търсят кантора едва, когато се появи нужда. Наемането на юрист и абонамента към адвокатска кантора е сравнително слаб (по 13% от фирмите използват тези способи за правно обслужване). Доста силен в български условия е и неформалния подход (18% от фирмите се съветват с близки/ приятели юристи), а 4% се опитват сами да разрешават правните въпроси, с които се сблъскват, ползвайки интернет. Неформалните практики са характерни в по-голяма степен за малките фирми, които не са имали правен проблем или са имали правен проблем, но не са водили дело.

		Вие в какво качество бяхте?			
		Водил дело	Неводил дело	Нямал правен спор	Средно за извадката
Когато имате нужда от юридически съвет как процедурате?	Имаме адвокат/адвокатска кантора, към които се обръщаме при възникнала нужда	42,2%	39,6%	36,5%	39,8%
	Ако се появи нужда тогава търсим към кой адвокат/кантора да се обърнем	17,4%	24,5%	28,8%	22,9%
	Съветваме се с близки/приятели юристи	7,8%	25,2%	25,0%	18,0%
	Има назначен юрист във фирмата и се консултирам с него	19,3%	6,9%	10,9%	13,1%
	Имаме адвокат/адвокатска кантора, които ползваме на абонаментен принцип	21,1%	10,7%	3,8%	12,9%
	Сам намирам правната информация, която ми трябва в интернет	2,3%	5,7%	5,8%	4,3%

Във всички случаи на завеждане на иск решението се е основавало в много голяма степен на съвета на адвоката. Обратно, при фирмите, които не са водили дело решението е било не толкова в резултат на адвокатски съвет, колкото решение на мениджмънта.

6. Причини за въздържане от иск

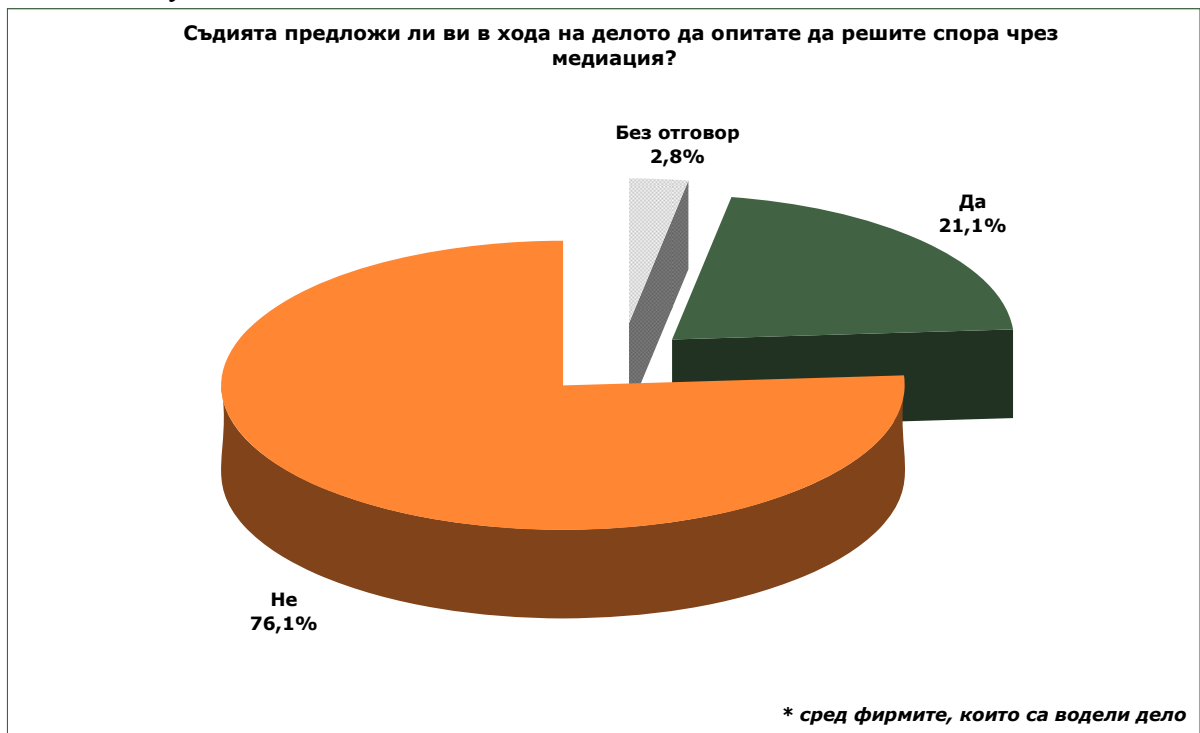
Изследването откроява два много отчетливи проблема, които са причина за отказ от завеждане на дело – това са очакваната голяма продължителност и твърде големите разходи, с които е съпътствано едно съдебно дело – както разходи за адвокат, така и за държавни такси. Макар и по-рядко (около 11-12%) интервюираните посочват непредвидимостта и лошата организация на процеса.



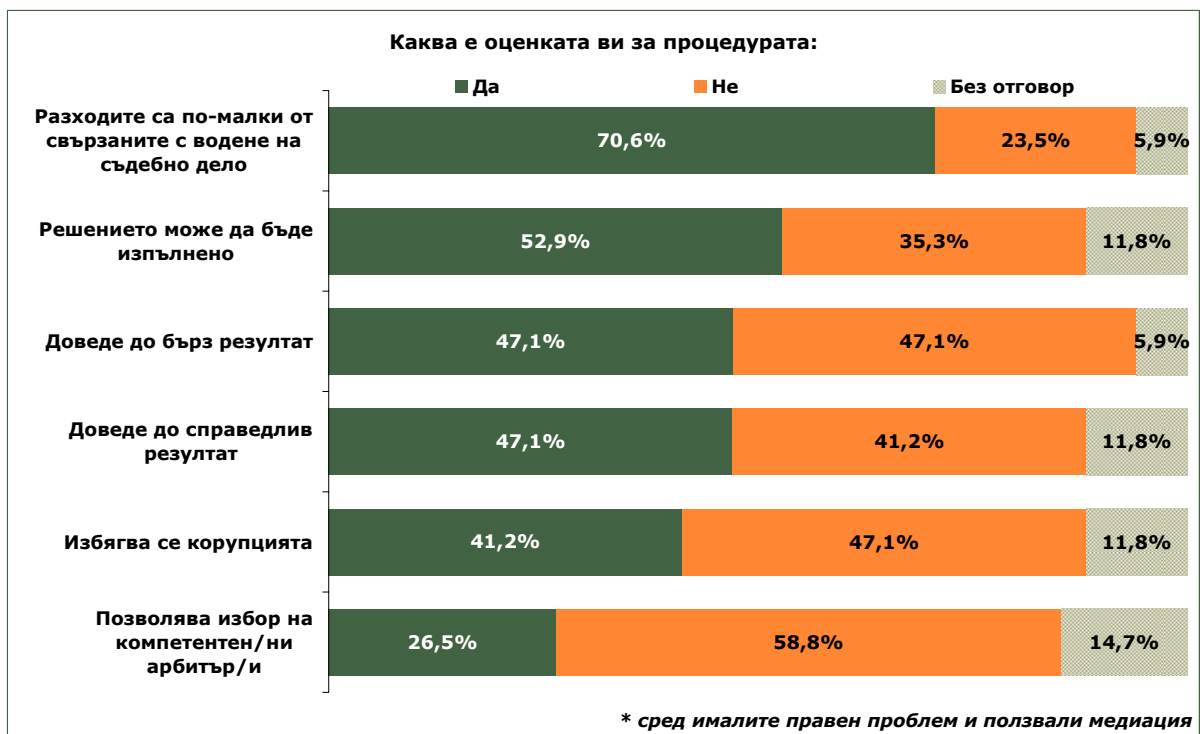
7. Популярност на способите за извънсъдебно разрешаване на спорове

7.1. Медиация

Медиацията все още е слабо популярен способ за извънсъдебно разрешаване на спорове сред българските фирми. Едва 9% от всички фирми са използвали медиация. Въпреки ниският дял фирми, които са се възползвали от възможностите за извънсъдебно разрешаване на спорове чрез медиация, удовлетвореността при тях е висока. В същото време обаче този способ е слабо популярен сред бизнеса. Едва в 20 % от случаите съдът е предложил на страните да опитат да разрешат спора чрез медиация. Слабата популярност е сред основните причини страните да се въздържат от този метод. Съпротиви, които произтичат от недоверие към медиацията са по-малки, но все пак съществуват.



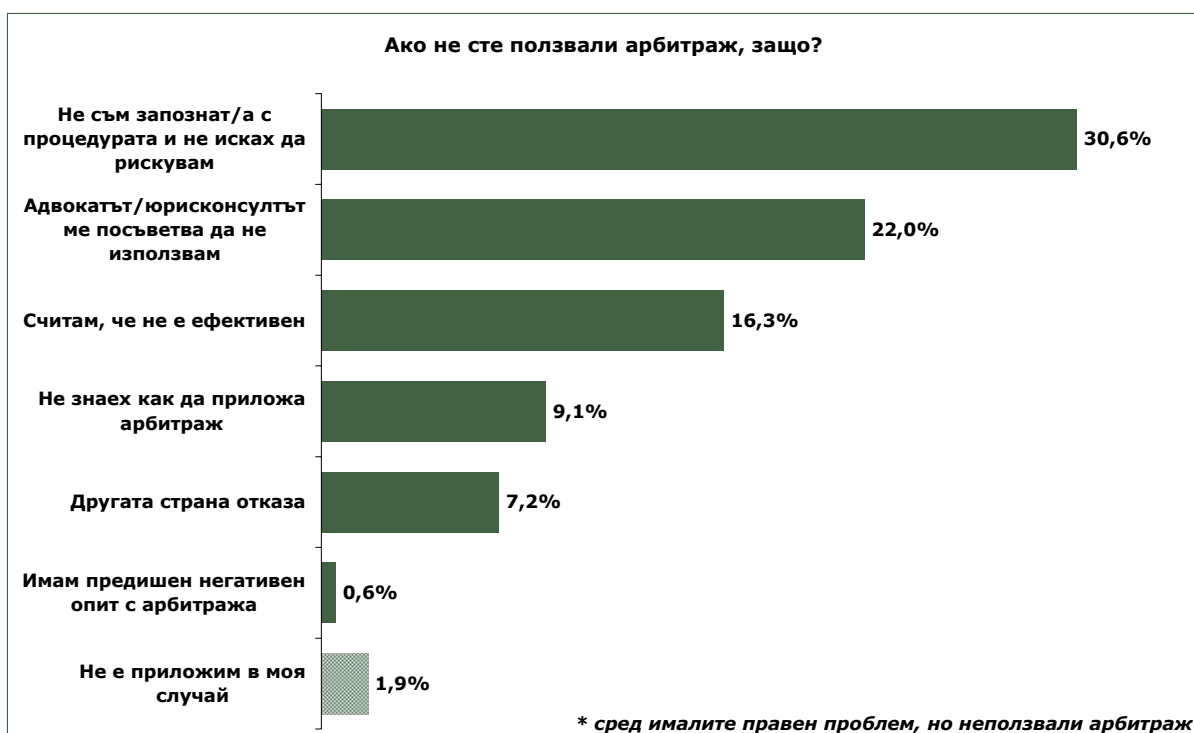
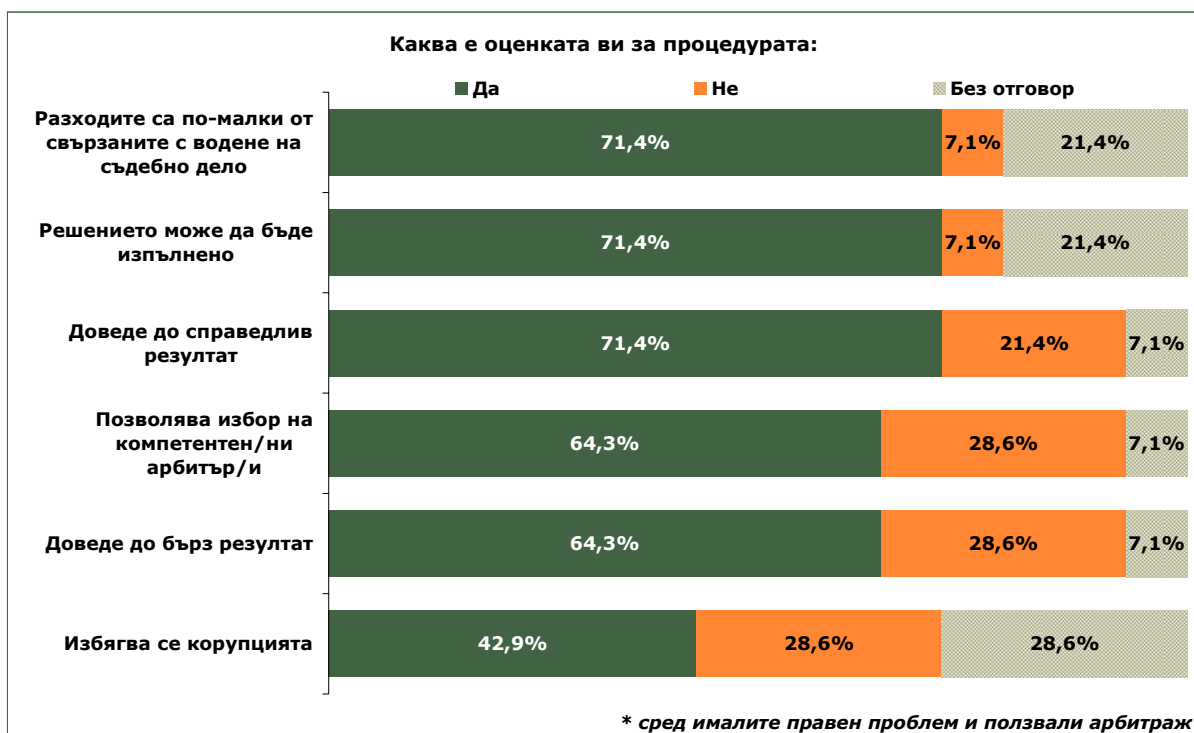
Обратно, удовлетвореността от процедурата е висока. Медиацията се възприема като процедура с по-малки разходи, бърз и справедлив резултат, при това с по-лесно за изпълнение решение.



7.2. Арбитраж



Към момента арбитражът остава все още по-непопулярен от медиацията. Едва 4% от фирмите са използвали арбитраж. Оценките за процедурата на арбитража са значително по-високи от оценките за медиацията. Арбитражът се възприема като процедура с по-ниски разходи, с по-големи възможности за постигане на по-бърз и справедлив резултат и изпълнение на решението. Както и при медиацията, една от основните причини фирмите да не ползват арбитраж е слабата запознатост.



8. Индекс на търговското и административно правораздаване



8.1. Какво измерва

Индексът измерва оценките на страните по граждански и административни дела за хода на съдебния процес като цяло и по редица под-компоненти. Най-общо казано индексът дава представа за интензивността на проблеми, възникнали в хода на съдебния процес. Той е обобщена величина и дава обща представа за нивото на удовлетвореност на ползвателите и възможност за сравнимост във времето. Повишаване на индекса би означавало подобрене в граждански и административен процес. Намаляване на индекса, обратно, е знак за влошаване. Индексът дава възможност за сравнения във времето както на общите стойности, така и на отделните под-компоненти.

8.2. Математически граници

от 0 – най-ниската стойност, неудовлетворително протичане на гражданския и административен процес
до 10 –най-високата стойност, пълна удовлетвореност от всички аспекти на гражданския и административен процес
Колкото по-близо до десет са стойностите на индекса и неговите подкомпоненти, толкова по-добре протича гражданския и административен процес.

8.3. Как измерва

Според методологията на индекса най-благоприятното състояние по даден индикатор получава стойност 10. Така например, ако всички интервюирани са удовлетворени от изхода на делото, този индикатор ще участва в подиндекса и в общия индекс със стойност 10. Т.е. колкото по-голям е дялът на хората, които посочват най-благоприятното състояние по възможно най-голям брой индикатори, толкова по-висока ще бъде стойността на общия индекс и стойността на подиндекса.

Няколко индикатора правят подиндекс (като средна стойност на индексите от индикаторите), а общият индекс е средна стойност на подиндексите. Отделните компоненти в индекса и в подиндексите имат равна тежест.

ОБЩ ИНДЕКС	6,33
компонент 1 - Организация и качество на съдебния процес	6,20
компонент 2 - Удобство за ползвателите	5,61
компонент 3 - Безпристрастност на съда	7,76
компонент 4 - Оценка за резултата	7,20
компонент 5 - Медиация и Арбитраж	4,88

Към момента общия индекс на търговското и административно правораздаване показва, че на база на оценките на страните по дела работата на съда като цяло може да бъде определена като „добра” (в дясно от средата на скалата). По-отчетливо под средното са медиацията и арбитража. Основен проблем при тях е слабата популярност и отбягването им както от съда, така и от страните. Подобрения са нужни и по отношение на организацията и качеството на съдебния процес и удобствата за ползвателите. Чувствително над средното – са усещането за безпристрастност на съда и крайния резултат от делото. Въпреки доброто представяне по включените в тях показатели все още има място за подобрения и в тези направления, тъй като стойностите са далеч от максималните.

Малко над средната са организацията и качеството на съдебния процес. В това направление най-проблематично е не отношението на длъжностните лица към страните, а причинените стрес и разочарование и съпровождащия делото афект на участниците в процеса.

